

ÉPÍTÉSZETI MŰLEÍRÁS_2008. június 18.

BEVEZETÉS, HELYSZÍN

Az 1600 fő lakosú Nógrád község Budapesttől 60 km távolságra található. Nógrád megye dél-nyugati sarkában, a Börzsöny hegység keleti oldalán a gyönyörű völgykatlanban terül el. A település határában magasodik a Börzsöny legmagasabb csúcsa, a 939 méter magas Csóványos. A nagy történelmi múltú vár a község közepén, a lapos – csupán 286 méter magas – szikladombon épült. Ez a község legnagyobb és legszebb látványossága.

A méltán nagyra becsült emlék látogatási feltételei jelenleg nagyon kedvezőtlenek. A település mérete és rossz anyagi helyzete miatt hiába szeretné a várat magasabb kulturális és turisztikai szintre emelni, a büszke lelkesedés anyagi háttér és működőképes tervek hiányában kevés.

Jelen tervben a megoldást egy – az állam és az önkormányzat mellett – harmadik szereplő bevonása jelentené, aki pályázati támogatásokból és önerőből rendezné a vár területét, új, hiánypótló funkcióknak adna helyet, majd a megnőtt helyi- és turisztikai forgalom hozamából hosszú távon üzemeltetné a vár új létesítményeit.

BEAVATKOZÁSOK

Az általános karbantartási, állagmegóvási és szükséges rendezési munkák mellett a legnagyobb hangsúlyt a látogatók kényelmének fokozására és kulturált kiszolgálására kell fektetni. Ma a számos ide érkező turistát csupasz mező, egy-egy szerencsétlen, minden funkciót mellőző „rekonstrukciós” beavatkozás és egy nem túl hívogató pottyantós wc-építmény fogadja. Ezen a méltatlan állapoton kíván segíteni a vár rehabilitációjára kidolgozott terv a következő beavatkozásokkal:

- Érkezés, parkoló:

Nógrád központjából jelzések segítségével könnyen elérhető a várhoz tartozó parkoló. A terület jelenleg autóval és gyalog is nehezen járható, a felszín gödrökkel, összetöredezett régi aszfaltburkolattal fedett. Ezt a burkolati réteget kell eltávolítani, helyére tűzihorganyzott acéllemez szegélyek közé tömörített, nagy teherbírású föld-zúzott kavics keverék kerül.

A parkolóban álló pottyantós építmény elbontásra kerül, a jelenlegi minimális parkolóhelyek száma nő.

A parkoló mellett az ide érkező csoportokat uzsonnázó-padok és asztalok fogadják. Ezt a szükséges funkciót mindenképp érdemes megtartani, de a mostani kényelmetlen, düledező farönk bútorokat új, időjárás- és vandálbiztos bútorokra cserélem.

Ezek a parkolóban elhelyezett bútorok azonosak a várdombon letett darabokkal; a burkolat jellege és hangulata szintén átfogó képet mutat a parkolótól a felújított bástyán át egészen a romosan megőrzött belső várig. Ez az átfogó koncepció jellemző az összes új beavatkozásra a várdombon, ami nemcsak a régi történelmi emlékektől kíván karakteresen eltérni, ezzel megadni a békét és a tiszteletet, hanem az elmúlt 10-12 év többnyire tisztességes minőségben, de hibás elgondolás alapján elvégzett munkálataitól is távol tartja magát.

-Felvezető út:

A parkolóból a várkapuig vezető út rossz minőségű, sokszor nehezen járható, az út mellett télen kopár domboldal, nyáron embermagasságú, sok

méter szélességű csalán nő. A felvezető út vonala mindemellett történelmi vezetésű, a várról fellelhető legkorábbi források is ezt a kanyargós utat örökítik meg. Ennek a nagy múltú, megragadó vonalvezetésű útnak kíván szembevetni átalakítás nélkül gondoskodást nyújtani az új, szegélyek közé tömörített föld-kavics keverék és az útmentén gondozott, de a természetes, vad növényzetet megőrző növényzettel. A túlburjánzó csalán kiirtásával nagyobb teret engedünk a természetes helyi növényzetnek, mint az alacsony lágyszárúak közül a magas kaszáló, a mezei vadvirágok (pipacs, búzavirág), valamint a fásszárú cserjék közül a vadrózsa, som, orgona, bodza, mogyoró, vagy az akácfa.

Az út mellett elhelyezett millecentenáriumi emlékmű tájidegen növényzetét helyi őshonos fajokkal vegyítve szolidabbá, kevésbé idegenné tehető a megemlékezés helyszíne.

-Várdomb:

A várdomb összetett, eddig nem jól kezelt területe új, lendületes, funkcióknak helyet adó tervet igényel. A jelenlegi emlékek és a véghezvitt beavatkozások aránytalanul, a vár jelentős részét méltánytalanul háttérbe szorítva ajánlja fel a területet bejárásra.

A hangulatos, természetes füves réten egy-két kitaposott útvonalat tűzihorganyzott szegélyek közé kerülő föld-kavics-fűmag keverékkel erősítünk meg, ami egy merőben más minőséget, de azonos szellemiséget hordoz. A rendezett vonalú utak füves réthez való hasonlósága abból a szempontból is fontos, hogy a látogatók ne higgyék azt, hogy a hatalmas füves területet nem lehet szabadon bejárni. A cél pont ellenkező: a most kihasználatlan rét körvonalainak rendezésével az egész rét életre kel, az ide

járóknak nagy, szabad, ápoltság, játékosra alkalmas színhelyt ad. Szilárdított útfelületre csak ott van szükség, ahol a kijárt nyomvonalak egyértelmű tönkremenetelére számíthatunk a gyepen.

A vár területe hat különböző területből fog állni:

-a belső vár magaslata, jelentős történelmi emlékeivel a vár fénykorát sejtetik, a lakótorony megmaradt sarkának sziluettje a vár ikonikus pontja.

-a hajdani várak jelenleg hordalékkal feltöltött, gazzal benőtt területe nagy megújulás elé néz: régi mélységének egy részét visszaállítva, a belső vár romos falai és az újjáépített északi fal között nyitott, sokoldalú tér alakul ki, mely az állandó észak-magyarországi várakat bemutató makett-kiállításnak és egyéb időszakos eseményeknek ad helyet. A terület előnyei a védettség és az elzártság. A széles, torkolat-szerű be- és kivezető rámpák között a mélyebben fekvő terület védett a fennsíkot sokszor erősen átjáró szélétől, falai között pedig tökéletes árnyékoló-rendszer alakítható ki, mely véd a nyári felmelegedéstől, az árnyékban pedig nyugalmasan lehet nézelődni, akár az állandó kiállításról, akár egy „középkori vásárról” vagy egy szabadtéri előadásról legyen szó.

Az északi várfal újonnan felépítésekor a szép állapotban megmaradt északi bástya egyetlen sípkát kapott, a hordalékkal feltöltött terepszintről értelmetlen, sehová sem vezető híd vezet a bástya közepébe, amit sajnos az emberek inkább szemetesnek használnak jelenleg. Ezt a rosszul sikerült faszerkezetes beavatkozást visszabontva csigalépcső kerülhet a bástyába, ami a várak leendő terepszintjéről vezet fel a toronyba. Erről az északi kilátópontról lesétálhatunk a várfal mentén a külső vár északkeleti vonalát követve.

-a néhol életveszélyes, szakadék menti várfalak hiányzó darabjait mind

életvédelmi, mind történelmi szempontból pótolni kell. A leszakadt bástyák helyére acél taposórács kiegészítés kerül, visszaadva az egykori bástyák körvonalát.

-a déli, leomlott bástya karakteres helyére kerül a kényelmi funkciókat kiszolgáló épület. A kis léptékű épület a helyi igényekhez igazodik, nem szeretne nagyobb vagy hivalkodóbb lenni a szükségesnél, annak ellenére, hogy anyaghasználatával, atmoszférájával büszkén viseli korát ebben a történelmi környezetben.

-a rét területe életre kel, a hosszas időtöltést lehetővé tevő kényelmi funkciók telepítésével a vár látogatását nem kell szorító körülményekhez kötni.

-a felújított, nyugati bástya megmarad kilátónak. Védtelensége és várbeli pozíciója más funkciókra alkalmatlanná teszi, de a környező táj szinte 360 fokban belátható, a Börzsöny gyönyörű látképével nézelődésre ideális pont.

AZ ÉPÜLET

A kisléptékű épület telepítésénél a fent említett, a vár kihasználtságát javító okon kívül fontos tényező volt még a különleges, hármashelyzet, miszerint hangulattól függően az ember érezheti magát az erdőben, a belső várban, vagy akár a réten is. A minden irányba nyitott térben a látogató bármelyik erős környezettel azonosulhat, a bástyán ülve a távolabbi környezet szerves részének érezheti magát. A telepítés szempontjából azonban még az is fontos szerepet játszott, hogy a vizesblokknak, mint a tágabb környezetből alapvetően hiányzó funkciónak is helyet adó épület a vár bejáratától könnyen észrevehető és megközelíthető legyen.

Az épület másik fő funkciója a pihenés, és az ehhez kívánt fogyasztás,

felfrissülés. Ezt az igényt egy kicsi, büfé-jellegű egység szolgálja ki, aminek színvonala nem a vásárolható ételek mennyiségén, hanem azok minőségén és a felkínált pihenési lehetőségen áll.

Az átjárós épülethez nagy terasz tartozik, ami körvonalával a régi, leomlott bástya egykori vonalát adja vissza. A terasz különböző egységei lehetővé teszik, hogy a látogató ne érezzen fogyasztási kényszert ha csak pihenni szeretne, illetve hogy a terasz akkor is használható legyen, ha az épület esetleg zárva van.

Tömegalakítás:

Az épület és a hozzá tartozó teraszok részben a bástya feltöltött részein fekszenek, részben a bástya leszakadt maradványai felett lebegnek. A járófelületek körvonala az egykori erődítmény vonalát mutatja meg, emléket állítva a felrobbantott és lerombolt védelmi pontnak.

Az épület, ehhez a műemléki formához igazodó síkképzéssel ellentétben szigorú geometrikus körvonalú. Merev, tartózkodó de emellett rendkívül filigrán megjelenése karakánul képviseli építési idejét és a tervezési koncepciót, miszerint az új tiszteletadóan, de bátran viselkedik a régivel szemben.

Az épület tetőszerkezete dél-keleti és dél-nyugati irányba konzolosan túlnyúlik, teljes mértékben védelmet nyújtva a nyári benapozás ellen. A tetőn 6-8 cm extenzív termőrétegen helyi őshonos lágyszárúak nőnek. Évszaktól függően piros pipacsmező, magasszárú pázsitvüvek, lila búzavirág vagy kopár, téli pihenőt tartó alvó növények változtatják az épület karakterét.

A zöldtető kialakítása a tükröződésmentes üvegfelületekkel olyan játékot tesz lehetővé, hogy a vár bejárása közben különböző nézőpontokból optikai

csalódás-szerű változását figyelhetjük meg a látványnak.

A zöldtetőnek azonban nemcsak ebben a játékban és kertészeti-esztétikai jelentőségében van szerepe. A nyári felmelegedés és a téli lehülés ellen szintén nagy segítséget nyújt a hőtároló és párologtató zöld réteg. Az alig szükséges gépészeti működtetéshez nagyban hozzájárul, képviselve a modern, környezettudatos gondolkodást.

ANYAGHASZNÁLAT

A várdomb egész területén átfogó, egységes anyaghasználat jellemző. Az egyidejű beavatkozások összetartozását az anyagok ismétlődése és a beavatkozások hangulata érezteti.

A változó igénybevételű utakat minden esetben föld-kavics illetve föld-kavics-fűmag tömörített keverékével alakítom ki, tűzihorganyzott acél szegélylemezek között. Az igénybevételtől függően a keverék aránya területenként változik, de az utak karaktere egységes marad.

A leomlott bástyák egykori körvonalát és egyben a szakadékok életvédelmét szintén tűzihorganyzott acél taposórácscsal oldom meg. Az átlátható szerkezet szépen bemutatja mind a hajdani építmények vonalát, mind a történelem és az idő maradandó nyomait.

A kültéri, telepített bútorok vandál- és időjárás-állóságát a zömök, súlyos betonváz alapforma, és az erre kerülő vastag pvc-borítás adja. A pvc „természetellenes” anyaga kifejezi, hogy az új bútorok nem akarnak azonosulni a környezettel, funkciójuk nem régi funkciót akar pótolni.

A várban használt anyagok száma csekély, a koncepció fontos elemeként több

helyen visszaköszönnek a beavatkozások különböző területein. Így a burkolatként használt világosszürke pvc-lemez például az épület külső felületén is megjelenik.

A várárok szilárdított aljzata megegyezik a fent leírtakkal. Míg a rámpán fűmag keverékkel készül a járófelület, addig a vízszintes síkon fűmag nélküli, események megrendezésére alkalmasabb, a helyszínt jobban kiszolgáló föld-kavics keverék kerül.

A várárok napvédelmét a (visszaépített) északi külső várfalba besüllyesztett kihúzható árnyékolók biztosítják. A várárok eleve zárt helyzetéből adódóan fontos, hogy az árnyékolók ne zárják el a területet a külvilágtól, anyaguk átlátható legyen, valamint amellet hogy védenek a széltől és az esőtől is kis mértékben, ezek az időjárási elemek ne okozzák a szerkezet tönkremenetelét. Így a legmegfelelőbb anyag kétségkívül a lyukacsos felületű műanyag mesh-háló, mely szabadon mintázható, felülete nyomtatható, szabadon színezhető.

A várárok keleti végében álló régi bástya belsejébe taposórács csigalépcső kerül a használhatatlan fahíd és az alatta felgyűlő szemét helyébe. Ez a könnyed szerkezet a szélsőséges időjárási körülményeket is állja.

Az épület anyaghasználata:

Az épület és közvetlen környezete által elfoglalt bástya keleti és nyugati vége hordalékkal feltöltött, középső része leszakadt. A hordalékkal feltöltött területekre az utak burkolatával megegyező föld-kavics keverék kerül, míg az épület szilárd aljzata és a bástya fala közötti szakadék fölötti rész a (szokásos) acél taposórácsból készül.

Az épület látható felületei két kategóriába sorolhatóak: üveg valamint festett felületek. A kiszolgáló magot körülvevő üvegtáblák színes fóliával lamináltak, átlátszatlanok. A többi üvegfelület tükröződésmentes fóliával ragasztott, különleges légiességet kölcsönözve ezzel a kicsiny épületnek. A festett felületek a beltérben fehér színűek, kültérben világosszürkék. Ennek megfelelően a belső térben érzékelhető szerkezetek és anyagok az üvegek mellett a fehér műgyanta padlóburkolat, a fehérre festett acéloszlop és a fehérre festett félfényes mennyezet.

Bútorok, kiegészítő berendezések:

Ezt a könnyed teret egészítik ki az egyedi gyártású, áttetsző akrilgyanta bútorok, melyek közül egy-egy az épületben és a kültérben felbukkanó színekre válaszol.

A novi_grad bútorcsalád formatervezett, ergonómikus, lágy vonalai kényelmet sugározva ellenpontozzák az épület szigorú geometrikus világát. Anyagában azonosul a könnyed, néha szinte észrevehetetlen üvegdobozhoz, miközben barátságos és játékos berendezése annak.

A fogyasztótérben a belógatott lámpatestek átlátszó plexiüvegből készülnek, tovább fokozva a légies hangulatát a robosztus környezetbe ültetett új doboznak.

A kiegészítő-berendezések követik ezt a finom hangulatot, a szaniterek, csaptelepek, kilincsek szálcsiszolt rozsdamentes fém testűek,

A kültéri anyagok az épületen világosszürke színűek, ilyen a kültéri műgyanta burkolat és a túlnyúló előtetőt körbeburkoló pvc lemez.

TOVÁBBI BEAVATKOZÁSOK A TÖRTÉNELMI KÖRNYEZETBEN

A terv erősen eltérő álláspontot képvisel az utóbbi években történt beavatkozásoktól. Nógrád vára 1685-ben a löporraktárba csapott villámtól felrobbant és a vár falait jórészt elpusztította a robbanás. Több mint 320 éve Nógrád sziluettjét a vár csekély, mégis sokat sejtető és merészen álló maradványai határozzák meg. Sem ezért, sem pedig amiatt nem javaslom a várfalak további visszaépítését, mert az idővel és a természettel összezsizsolódott romokhoz utáztatok építésével hozzáadni nem, csak jelentőségükből elvenni lehet. A várba érkezve már most is érzékelhető ez a bizonyos fokú meghasonlottság, amin azonban a tervnek az eltérő karakterű, de mondhatni azonos idejű beavatkozásai úgy érzem képesek segíteni.

ÁLTALÁNOS ADATOK:

helyszín:	Nógrád, várdomb
feladat:	Vár rehabilitáció és pihenő épület
beépített alapterület:	67 m ²
bruttó szintterület:	67 m ²
telek területe:	10.934 m ²
beépített százalék:	0,61 %
zöldfelület mértéke:	96,7 %
építménymagasság:	3,75 m
bruttó beépített térfogat:	252 m ³